

14

KUALITI PERKAHWINAN DAN MENDEPANI CABARAN SEMASA: SATU REFLEKSI

Oleh:

Abdul Razak Abd Manaf
Universiti Utara Malaysia

PENGENALAN

Fenomena semasa dan trend dalam masyarakat semakin mencabar keutuhan institusi perkahwinan dan kekeluargaan. Ia secara langsung atau tidak disedari sedikit sebanyak mempengaruhi kualiti perhubungan suami isteri. Sehubungan itu, bab ini akan cuba mengupas secara ringkas pengertian kualiti perkahwinan yang sering menimbulkan pelbagai takrifan. Bab ini juga akan menghurai beberapa trend semasa yang memerlukan kefahaman dan penghayatan berkaitan kualiti perkahwinan sejajar dengan usaha atau langkah progresif menangani masalah perhubungan rumah tangga. Akhir sekali, bab ini akan mengupas beberapa faktor yang mendorong atau menentukan perhubungan suami isteri yang berkualiti bagi perbincangan bersama.

Perubahan konteks dan susunan masyarakat dunia telah mencetuskan kepelbagaian dalam hidup berkeluarga di seluruh dunia termasuklah di negara ini. Pola dan jangkaan perkahwinan telah berubah, fungsi dan bentuk keluarga semakin mengelirukan serta corak perhubungan intim menjadi semakin kompleks. Kejadian dan peristiwa yang terjadi serta yang dilaporkan akhir-akhir ini menjangkaui tahap kewarasan dan membingungkan. Kadar mereka yang melewati atau menangguhkan perkahwinan semakin meningkat, perceraian

menjadi satu fenomena yang merisaukan, perpindahan atau pergerakan keluarga bertambah tinggi, keluarga dwikerja memenuhi segenap ruang masyarakat malah banyak lagi perubahan dan cabaran yang dialami oleh masyarakat, terutamanya keluarga.

Pada kurun ke-21 ini, pelbagai perubahan demografi, ekonomi, sosial dan budaya dalam masyarakat di negara ini berpotensi untuk mempengaruhi sesebuah perkahwinan sama ada secara positif atau mendatangkan implikasi buruk. Kunci utama untuk memperbaiki kesan negatif daripada kerapuhan sesebuah keluarga terletak kepada usaha memantapkan institusi perkahwinan. Menurut Council on Families di Amerika Syarikat (1995), perkahwinan merupakan satu mekanisme dalam masyarakat yang paling penting dalam melindungi kesejahteraan kanak-kanak, mengasuh anak menjadi warganegara yang baik dan menggalakkan tingkah laku yang baik sesama orang dewasa serta sumber sokongan sosial yang jitu. Sehubungan itu, membina dan membentuk kualiti perkahwinan yang mantap merupakan satu cabaran yang besar.

Di Malaysia, kerapuhan dan kepincangan institusi keluarga semakin bertambah dan membimbangkan. Memetik ungkapan Prof. Jamilah Ariffin, “kebanyakan masalah yang ada pada hari ini berpunca daripada kepincangan keluarga dan struktur masyarakat itu sendiri. Kebanyakan masalah hari ini disebabkan keruntuhan institusi kekeluargaan dan kemasyarakatan. Kita perlu membetulkan punca sebenar masalah yang dihadapi iaitu kepincangan keluarga terlebih dahulu bagi memastikan wujud masyarakat penyayang.” (*Berita Harian*, 24 Jun 2003, halaman C10).

Sekiranya perhubungan kekeluargaan yang berkualiti merupakan penyelesaian yang terbaik ke arah kesejahteraan individu dan keluarga, maka persoalan berikut perlu dibahaskan. Apakah yang boleh dilakukan untuk memperkukuhkan institusi perkahwinan? Apakah faktor yang boleh menyebabkan pasangan mampu untuk menangani kepayahan dan ketegangan dalam perkahwinan mereka? Bagaimanakah pasangan boleh mengendalikan keadaan-keadaan yang di luar jangkaan atau perubahan yang berlaku dalam hidup berkeluarga? Bagaimanakah perjalanan perkahwinan yang mempunyai kualiti tinggi berbeza dengan rumah tangga yang rendah kualitinya? Bagaimanakah pasangan memperkayakan kualiti perhubungan mereka? Apakah kualiti yang dilihat oleh pasangan sebagai mempunyai pengaruh positif dalam perhubungan mereka ketika mereka bersama dan juga saat berjauhan? Oleh yang demikian, bab ini akan cuba mengupas pengertian kualiti perkahwinan, menghuraikan beberapa trend semasa dan beberapa faktor yang mempengaruhi kualiti perkahwinan.

MEMAHAMI MAKNA KUALITI PERKAHWINAN

Memandangkan kualiti perkahwinan adalah teras dalam memahami sesebuah keluarga dan juga salah satu pemboleh ubah yang kerap dikaji, maka pelbagai bentuk dan cara telah digunakan sejak zaman-berzaman untuk mengukur kualiti, kebahagiaan, kepuasan dan penyesuaian perkahwinan. Seseengah pengukuran begitu mudah seperti “bagaimana anda menggambarkan perkahwinan anda?”, “Adakah anda akan mengatakan perkahwinan anda begitu bahagia, agak bahagia atau tidak begitu bahagia?” (Glenn dan Weaver, 1977). Sejak sekian lamanya, penyelidik telah cuba untuk mereka bentuk pengukuran kualiti keluarga dan komponennya agar lebih komprehensif, mempunyai kebolehpercayaan dan kesahan yang lebih tinggi. Walaupun penyelidik telah berjaya membina pengukuran yang mempunyai kebolehpercayaan—iaitu ukuran yang menghasilkan keputusan yang konsisten—namun, kesahan bagi kebanyakan pengukuran-nya sering dipertikai dan dikritik.

Mengikut sejarahnya, kajian tentang kualiti perkahwinan telah bermula sejak daripada kajian klasik George Hamilton (1992) yang meneliti penyesuaian perkahwinan antara pasangan dalam tahun 1920-an. Satu kajian yang komprehensif tentang penyesuaian perkahwinan dijalankan oleh Ernest Burgess dan Leonard Cottrell, Jr. (1939). Mereka membentuk satu skala untuk meramal kualiti perkahwinan yang menggunakan 130 item. Item-item ini diterima pakai untuk mengukur faktor-faktor seperti sama ada pasangan setuju dalam beberapa isu kritikal dalam perhubungan, berkongsi minat yang sama dan aktiviti bersama, menunjukkan kasih sayang dan saling meyakini, mempunyai rungutan yang sedikit tentang perkahwinan mereka serta tidak tertekan dengan perasaan kesepian dan kepayahan. Skala ini telah digunakan dalam banyak penyelidikan dan diaplikasi dalam kerja-kerja klinikal. Selain itu, Harvey Locke dan Karl Wallace (1959) juga telah membentuk Skala Penyesuaian Perkahwinan yang mempunyai 15 item. Ia mengklasifikasikan individu kepada kategori penyesuaian perkahwinan yang rendah dan tinggi. Skala ini juga telah banyak diguna pakai dan lebih memfokus kepada tahap persetujuan antara pasangan dalam hal-hal seperti pengurusan kewangan, hubungan mentua, hubungan seksual dan rakan taulan.

Sejak itu, banyak percubaan telah dilakukan bagi menilai kualiti perkahwinan dengan menggunakan pelbagai dimensi dan konsep termasuklah penyesuaian, kejayaan, kepuasan, kestabilan, kesejahteraan, kebersetujuan, keutuhan, keharmonian, integriti, ketegangan, peranan dan seumpamanya. Pada masa kini, salah satu ukuran penyesuaian perkahwinan yang sering dan banyak digunakan ialah Skala Penyesuaian Diadik (*Dyadic Adjustment Scale*) yang dipelopori oleh Graham Spanier (1976). Skala yang mempunyai 32 item ini memfokus kepada empat komponen penyesuaian perkahwinan iaitu kepuasan

(*satisfaction*), kesepaduan (*cohesion*), kebertujuan (*consensus*) dan luahan kasih sayang (*affectional expression*). Ukuran dan skala yang sepatutnya digunakan bergantung kepada tujuan penyelidikan dan peruntukan masa bagi pengumpulan data. Sehubungan itu, pengukuran yang lebih sukar dan panjang seperti *Spouse Observational Checklist* oleh Gerald Patterson yang mengandungi 400 item amat jarang digunakan oleh penyelidik. Walaupun telah banyak pelaburan dilakukan dalam mereka bentuk pengukuran penyesuaian perkahwinan, namun ramai penyelidik masih bergantung kepada satu ukuran yang ringkas dan mudah yang mempunyai satu item walaupun ia mempunyai kebolehpercayaan yang tinggi. Para penyelidik berasa sangsi dengan keupayaan satu item untuk mengukur secara tepat sesuatu yang kompleks seperti kualiti perkahwinan.

Bagi memudahkan pemahaman tentang apa itu kualiti perkahwinan, perbincangan seterusnya akan mengetengahkan beberapa definisi kualiti perkahwinan yang diperoleh daripada kajian penyelidik-penyelidik yang lepas.

Umumnya, terdapat dua mazhab pemikiran berkenaan konsep dan pengukuran kualiti perkahwinan dalam masyarakat moden. Pertama, yang melihat kualiti perkahwinan dari sudut cara seseorang itu melihat perkahwinannya (mazhab perasaan individu), manakala pandangan kedua mengatakan bahawa kualiti perkahwinan adalah ciri-ciri perhubungan antara kedua-dua pasangan (mazhab penyesuaian perkahwinan).

Para pengikut mazhab yang pertama menggunakan laporan kebahagiaan dan kepuasan perkahwinan serta laporan perasaan bagi menilai kualiti perkahwinan. Sementara para pengikut mazhab penyesuaian perkahwinan pula mengguna pakai pengukuran seperti komunikasi, konflik dan kualiti perhubungan yang lain. Secara ringkasnya, kebanyakan penyelidikan berkaitan kualiti perkahwinan dan peringkat kehidupan berkeluarga menggunakan ukuran-ukuran seperti kebahagiaan, kepuasan, penyesuaian, keharmonian perkahwinan serta skala multi-dimensi lain yang menggabungkan pelbagai dimensi ini (Glenn, 1998). Kadangkala perkataan ini diguna saling berganti, manakala ada ketikanya menunjukkan makna yang berlainan. Walau bagaimanapun, semua konsep ini menekankan dimensi yang berlawanan dengan ketidaksesuaian, ketidakpuasan, ketidakstabilan dan ketidakbahagiaan. Sesetengah sarjana berpandangan bahawa kualiti perkahwinan, penyesuaian perkahwinan serta kesejahteraan perkahwinan seharusnya dilihat sebagai konsep yang pelbagai dan tidak mempunyai persamaan dari segi takrifan.

Dalam kajian-kajian yang lepas, kualiti perkahwinan merujuk kepada pengalaman peribadi pasangan tentang kepuasan atau kebahagiaan dalam perhubungan rumah tangganya. Terma ini sering saling diguna pakai dengan terma kepuasan perkahwinan. Manakala, kestabilan perkahwinan pula menunjukkan sama ada pasangan mampu untuk mengelakkan perceraian atau

tidak. Walaupun kualiti perkahwinan dan kestabilan perkahwinan merupakan dua konsep yang berbeza tetapi kejayaan sesebuah perkahwinan perlu menggabungkan kedua-dua konsep ini, di mana ia merujuk kepada perkahwinan yang mampu bertahan dan mempunyai tahap kualiti serta kepuasan perkahwinan yang tinggi (Wolf, 1996). Ringkasnya, kualiti perkahwinan bersifat multi dimensi, di mana pelbagai faktor boleh mempengaruhi kebahagiaan sesebuah rumah tangga.

Oleh sebab kualiti perkahwinan bersifat multidimensi, maka konsep kualiti perkahwinan itu sendiri agak sukar untuk ditafsir secara kukuh. Ini diakui oleh Xu (1998), di mana beliau mendapati kajian-kajian yang berkaitan perkahwinan di Amerika Syarikat telah ditakrif secara longgar. Menurut Xu (1998) lagi, kebanyakan kerangka yang memfokus kepada kualiti perkahwinan hanya terhad mengandungi lima dimensi konseptual atau komponen iaitu kebahagiaan perkahwinan, interaksi perkahwinan, ketidakbersetujuan perkahwinan, masalah perkahwinan dan ketidakstabilan perkahwinan.

Kesukaran untuk memberikan tafsiran yang tepat terhadap kualiti perkahwinan turut disokong oleh Bidwell (2000), Stover dan Hope (1993), Coleman (1988) dan Lewis dan Spanier (1982). Hal ini kerana definisi yang dibuat biasanya berdasarkan kepada keadaan sesuatu perkahwinan daripada kaca mata pasangan pada satu-satu masa, norma budaya, penilaian subjektif berkaitan perhubungan pasangan yang telah berkahwin dan petunjuk-petunjuk yang spesifik.

Walaupun kualiti perkahwinan agak sukar untuk ditafsir secara tepat, namun ramai penyelidik telah mengetengahkan beberapa konsep yang boleh diguna pakai dalam mengukur dan memberi tafsiran akan perkara ini. Salah satu komponen yang selalu digunakan untuk mengukur kualiti perkahwinan ialah kebahagiaan perkahwinan. Konsep ini merujuk kepada tahap atau kadar kebahagiaan peribadi yang dirasakan oleh individu tentang perkahwinannya. Walau bagaimanapun, kebahagiaan merupakan satu konsep yang sukar dikupas dengan jelas. Komponen kedua kualiti ialah kepuasan perkahwinan di mana ia adalah penilaian subjektif individu tentang keseluruhan perkahwinannya. Bahr (1989 dalam Gelles, 1995) menerangkan bahawa kepuasan ialah kadar keperluan, jangkaan dan keinginan yang dipenuhi dalam sesebuah perkahwinan.

Sebaliknya, Lewis dan Spanier (1982) pula mentafsirkan kualiti perkahwinan sebagai hasil tanggapan yang bersifat penilaian dalam perkahwinan akibat daripada ganjaran dan kos dalam perkahwinan. Manakala kestabilan perkahwinan pula ditafsirkan sebagai hasil tingkah laku sesuatu perkahwinan yang pada akhirnya menyebabkan pasangan membubarkan perkahwinan dengan tindakan-tindakan tertentu seperti bercerai atau berpisah dan sama ada mereka akan berterusan tinggal bersama sebagai satu pasangan. Menurut mereka lagi, kualiti perkahwinan ialah satu konsep multidimensi yang memperakui perhubungan rumah tangga yang begitu kompleks.

Seterusnya, Johnson dan rakan-rakan (1986) yang mengkaji kesemua dimensi kualiti perkahwinan telah mendapati bahawa terdapat dua komponen yang signifikan dalam kualiti perkahwinan. Pertamanya, interaksi dan kebahagiaan perkahwinan, manakala keduanya ialah ketidakstabilan, masalah dan ketidakbersetujuan dalam perkahwinan. Mereka membuat kesimpulan bahawa kebahagiaan, interaksi, masalah, ketidakbersetujuan dan ketidakstabilan perkahwinan boleh dianggap sebagai satu konsep yang berbeza dan seharusnya diukur secara berasingan bagi menilai kualiti perkahwinan. Akan tetapi, pada masa yang sama juga mereka agak ragu-ragu sama ada "kualiti perkahwinan" boleh diukur sebagai satu konsep.

Secara ringkasnya, perbincangan antara lain telah mengupas tentang perbezaan pandangan dan pendapat berkaitan kualiti perkahwinan. Berikut beberapa kupasan tentang kualiti perkahwinan yang diperoleh daripada sorotan karya terdahulu. Scanzoni dan Scanzoni (1988) merujuk kualiti perkahwinan sebagai dimensi ekspresif yang mengandungi tiga elemen iaitu pertemanan, kasih sayang fizikal dan empati. Johnson dan Booth (1990) pula mengukur kualiti perkahwinan dengan tiga persoalan berhubung kebahagiaan rumah tangga, pemikiran untuk bercerai dan komunikasi perkahwinan. Conger, Elder, Lorenz, Conger, Simons, Whitbeck, Huck dan Melby (1990) mengukur kualiti perkahwinan berasaskan persepsi pasangan suami isteri terhadap kepuasan dan kebahagiaan perkahwinan mereka. Manakala kajian yang dijalankan oleh Lorenz, Conger, Simons, Whitbeck dan Elder (1991) pula telah menilai kualiti perkahwinan dengan berpanduan kepada kepuasan atau kebahagiaan dan juga ketidakstabilan rumah tangga dari segi pemikiran atau tindakan untuk bercerai. Sementara itu, Johnson, Amoloza dan Booth (1992) mendefinisikan kualiti perkahwinan daripada lima dimensi iaitu kecenderungan untuk bercerai, masalah rumah tangga, kebahagiaan rumah tangga, interaksi perkahwinan dan percanggahan atau pertentangan rumah tangga. Vannoy dan Philliber (1992) mentakrif kualiti perkahwinan yang tinggi sebagai satu perhubungan yang rapat dan bersesuaian serta berbeza sekali dengan kepuasan, penyesuaian atau kebahagiaan rumah tangga. Booth, Johnson, Branaman dan Sica (1995) mempertimbangkan lima pengukuran kualiti dalam usaha mereka melihat pengaruh agama terhadap perkahwinan. Kelima-lima ukuran tersebut ialah kebahagiaan perkahwinan, interaksi perkahwinan, perselisihan rumah tangga, masalah rumah tangga dan kecenderungan penceraian. Manakala Rogers (1996) menilai kualiti perkahwinan dalam keluarga tiri berteraskan dua dimensi iaitu kebahagiaan rumah tangga dan konflik rumah tangga. Hendrix (1997) menggunakan terma kualiti perkahwinan bagi merujuk kepada pertemuan sosial, intimasi seksual dan emosi, ekspresi kasih sayang dan persetujuan dalam segala isu. Johnson dan Booth (1998) pula menggunakan definisi kebahagiaan perkahwinan untuk merujuk kepada perasaan global pasangan tentang

perkahwinan dan kepuasan dalam aspek-aspek yang spesifik dalam rumah tangga. Penilaian global mempertimbangkan perasaan keseluruhan kebahagiaan pasangan. Manakala aspek spesifik mungkin berkaitan rasa dipedulikan dan difahami oleh pasangan serta hubungan seksual dalam rumah tangga atau pasangan sebagai seorang teman sejati (Terms dan dimensions of MQ dalam www.marybold.com/mq/mq6.htm).

TREND DAN PERUBAHAN SEMASA DALAM RUMAH TANGGA DAN KEHIDUPAN BERKELUARGA

Berdasarkan kepada kajian sosiodemografi yang dinyatakan oleh Abdul Ghani Othman (2003), terdapat lima trend utama yang perlu diberi perhatian. Pertama, jumlah keluarga nuklear semakin meningkat daripada 60 peratus pada tahun 1991 kepada lebih daripada 70 peratus pada tahun 2000. Hal ini disebabkan oleh faktor migrasi golongan muda ke kawasan bandar dan membangun demi pendidikan serta pekerjaan. Mereka ini akhirnya akan menetap di kawasan berkenaan. Lantaran itu, keluarga dan ahli-ahlinya menjadi semakin mengecil di mana hanya terdiri daripada ibu bapa dan anak-anaknya sahaja dengan sumber sokongan daripada sistem keluarga luas yang semakin sukar diperoleh.

Kedua, keluarga dwikerja semakin meningkat. Ia merupakan satu bentuk anjakan daripada pola tradisional yang mempunyai seorang pencari nafkah dalam setiap rumah tangga dengan seorang lagi yang menjalankan tanggungjawab sepenuhnya di rumah. Walau bagaimanapun, disebabkan kadar kebergantungan kepada sistem sokongan keluarga semakin berkurangan, maka ibu bapa yang bekerja dijangka menjalankan tugas-tugas pengasuhan dan tanggungjawab yang lebih daripada mereka yang muda dan juga kepada ahli keluarga dewasa yang amat bergantung kepada mereka.

Ketiga, fenomena golongan yang mendirikan rumah tangga pada umur yang agak lewat. Dapatan ini turut disokong oleh Statistik Bahagian Kependudukan, Lembaga Penduduk dan Pembangunan Keluarga Negara (LPPKN) yang mendapati sebanyak 463 085 daripada 753 815 orang yang belum berumah tangga pada usia 30 tahun dan ke atas adalah lelaki, manakala selebihnya wanita (*Utusan Malaysia*, 13 Mei 2004). Dalam kajian lain pula, didapati jumlah penduduk Islam yang belum berkahwin semakin meningkat, manakala perkahwinan pertama berlaku ketika usia lewat di samping kadar perceraian yang semakin tinggi (*Berita Harian*, 13 Mei 2004).

Ini mungkin berpunca daripada beberapa faktor termasuklah tahap pendidikan yang lebih tinggi, penglibatan dalam sumber tenaga kerja, urbanisasi dan juga perubahan gaya hidup. Selain itu, ada laporan yang mendakwa penurunan kadar perkahwinan dalam kalangan orang Islam di negara ini

berpunca daripada semakin ramai masyarakat dididik dengan fahaman Barat, di mana mereka beranggapan bahawa perkahwinan tidak lagi penting (*Berita Harian*, 15 Mei 2004). Ia dikhuatiri boleh menjejaskan masa depan institusi keluarga di negara ini. Ringkasnya, berkahwin lewat bermaksud jangka masa yang semakin berkurangan untuk membesarkan anak yang seterusnya akan menyebabkan saiz rumah tangga semakin mengecil.

Keempat, kadar ketua rumah tangga yang diketuai wanita semakin bertambah. Keadaan ini boleh disebabkan oleh kematian pasangan, terbiar, perpisahan dan perceraian. Menurut kajian Lembaga Penduduk dan Pembangunan Keluarga Negara (LPPKN), nisbah perceraian dengan perkahwinan di negara ini terutama membabitkan pasangan Islam pada tahun 2002 ialah satu perceraian dalam lapan perkahwinan. Bagi pasangan bukan Islam pula, kadar perceraian yang dicatatkan ialah satu perceraian dalam dua puluh perkahwinan (*Berita Harian*, 15 Mei 2004). Keadaan ini amat membimbangkan kerana banyak kajian telah menunjukkan bahawa kebanyakan wanita yang mengetuai rumah tangga mengalami masalah kewangan, sosial dan emosi. Ini seterusnya memberi kesan buruk terhadap penjagaan anak-anak.

Kelima, lebih ramai wanita yang akan berkerja dalam sektor guna tenaga secara formal. Ia mungkin baik bagi industri kerana ia membantu memenuhi tuntutan sumber manusia. Akan tetapi, ia mungkin akan menyulitkan pelbagai peranan wanita dalam sesebuah keluarga iaitu sebagai seorang isteri, ibu, anak dan pencari nafkah. Hal ini kerana penglibatan wanita dalam dunia pekerjaan akan turut memberi kesan sampingan terhadap kualiti perkahwinan. Menurut Prof Chiam Heng Keng (2003), tiga cabaran kepada ibu bapa dalam era K-ekonomi ini ialah cabaran masa, cabaran media dan juga cabaran penggunaan masa lapang. Wanita yang bekerja akan mengurangkan kehadirannya di rumah, mengancam peranan pasangan yang saling melengkapi dan mencabar pregoratif suami sebagai pencari nafkah yang utama (Milardo dan Duck, 2000).

FAKTOR-FAKTOR YANG MEMPENGARUHI KUALITI PERKAHWINAN

Masalah yang timbul berkaitan dengan perceraian, konflik rumah tangga, ketidakstabilan perkahwinan, ketidakbahagiaan dan sebagainya menyimpulkan bahawa adalah perlu untuk memantapkan kesejahteraan rumah tangga dengan membentuk, mengekal dan memperkayakan perhubungan perkahwinan yang berkualiti. Perlu diingat, perhubungan rumah tangga merupakan satu penyatuan maha penting yang secara langsung memberi impak kepada kualiti kehidupan berkeluarga sama ada secara positif mahupun sebaliknya (Cummings dan Davies, 1994 dalam Kevin, 2000).

Walaupun menyedari akan hakikat tersebut, persoalan yang sering menghantui para penyelidik keluarga ialah apakah faktor-faktor yang menyumbang kepada kejayaan perkahwinan dan bagaimana faktor-faktor ini bekerjasama ke arah kejayaan tersebut. Seperti yang diketahui, kejayaan perkahwinan melibatkan kestabilan dan kualiti perkahwinan (Glenn, 1990) yang merupakan dimensi yang tersendiri dan berbeza (Lewis dan Spanier, 1979). Dalam memerihalkan perkahwinan yang berjaya, para penyelidik menggunakan pelbagai tafsiran seperti kepuasan, kualiti, penyesuaian, integrasi dan kekurangan kesedihan atau penderitaan. Kejayaan perkahwinan selalunya diukur dengan bertanya pasangan tentang kegembiraan mereka, bagaimana masa lapang dihabiskan bersama dan sekerap mana, berapa kali mereka bersetuju tentang pelbagai isu, bagaimana mudahnya mereka menyelesaikan konflik, bagaimana kepuasan dalam hubungan seksual dan berapa kerap mereka terfikir untuk berpisah atau bercerai (Knox dan Schacht, 2002). Faktor yang paling konsisten dikaitkan dengan kualiti perkahwinan yang tinggi ialah menjaga keagamaan, usia yang lewat pada perkahwinan, kedudukan pendidikan tinggi, kesihatan mental dan fizikal, hubungan ibu bapa yang baik, penerimaan pasangan oleh keluarga dan rakan taulan. Faktor yang kadangkala dikaitkan dengan kualiti perkahwinan yang rendah meliputi sosioekonomi dan juga perbezaan bangsa dan agama. Manakala faktor yang sering dan paling konsisten dikaitkan dengan kualiti perkahwinan yang rendah ialah perkahwinan lalu dan juga bangsa. Berikut ringkasan beberapa faktor yang dianggap boleh mempengaruhi kualiti perkahwinan yang berdasarkan kepada kajian-kajian lepas:

1. **Komitmen** (Mace, 1980; Strong *et al.*, 2001; Petersen dan Green, 1999; Lauer dan Lauer, 1986; Defrain, 2003; Young dan Long, 1998; Robinson dan Blanton, 1993; Wolf, 1996).
2. **Corak komunikasi** (Mace, 1980; Strong *et al.*, 2001; Petersen dan Green, 1999; Lauer dan Lauer, 2000; Kluwer, 2000; Defrain, 2003; Robinson dan Blanton, 1993; Wolf, 1996).
3. **Pengurusan dan kemampuan berdepan dengan konflik atau krisis** (Mace, 1980; Petersen dan Green, 1999; Lauer dan Lauer, 2000; Kluwer, 2000; Young dan Long, 1998; Defrain, 2003).
4. **Luahan penghargaan dan kasih sayang** (Petersen dan Green, 1999; Defrain, 2003).
5. **Masa yang dihabiskan bersama** (Strong *et al.*, 2001; Petersen dan Green, 1999; Lauer dan Lauer, 2000; Defrain, 2003; Wolf, 1996).

6. **Moraliti, kesejahteraan spirituail atau kepercayaan agama** (Strong *et al.*, 2001; Lauer dan Lauer, 2000; Defrain, 2003; Robinson dan Blanton, 1993; Wolf, 1996).
7. **Pengakuan dan pendedahan sendiri** (Wolf, 1996).
8. **Hormat dan kepercayaan** (Young dan Long, 1998).
9. **Bertanggungjawab** (Young dan Long, 1998; Robinson dan Blanton, 1993; Lauer dan Lauer, 1986).
10. **Perkongsian rutin atau tradisi dan ritual yang diwarisi turun-temurun** (Lauer dan Lauer, 1986).
11. **Kemampuan untuk meminta bantuan** (Strong *et al.*, 2001).
12. **Lawak jenaka dan kegembiraan** (Lauer dan Lauer, 2000; Defrain, 2003; Robinson dan Blanton, 1993).
13. **Pengurusan kewangan yang baik** (Lauer dan Lauer, 2000).
14. **Personaliti** (Lauer dan Lauer, 2000; Robinson dan Blanton, 1993; Shehan dan Kammeyer, 1997).
15. **Intimasi** (Robinson dan Blanton, 1993; Wolf, 1996).
16. **Kesabaran** (Lauer dan Lauer, 1986; Robinson dan Blanton, 1993).

Bolehlah dikatakan bahawa tingkah laku yang positif dan konstruktif memperkukuhkan kualiti perkahwinan, sementara tingkah laku yang negatif dan destruktif boleh menggugat kualiti perkahwinan. Seperti yang disuarakan oleh imam besar Masjid Putrajaya, asas-asas agama yang kukuh, kejujuran serta rasa kasih sayang antara pasangan suami isteri merupakan faktor penting yang dapat menyelamatkan institusi perkahwinan (*Mingguan Malaysia*, 4 Januari 2004). Akan tetapi, sekiranya wujud masalah dalam komunikasi dan seksual serta berlakunya ketidaksefahaman dan tolak ansur, maka akan pincanglah sesuatu perkahwinan itu (*Metro Ahad*, 7 Disember 2003).

KESIMPULAN

Keutuhan dan keunggulan sesebuah rumah tangga bertitik tolak daripada pasangan suami isteri. Keupayaan memantap dan memperkukuhkan kualiti perkahwinan bukanlah satu usaha sebelah pihak sahaja. Ia juga bukan terbatas kepada satu-satu tempoh jangka masa sesuatu perkahwinan. Sebaliknya, kualiti sesebuah rumah tangga perlu dikekalkan dan diperkayakan secara berterusan sehingga ke akhir hayat. Pelbagai cara dan kaedah boleh dilaksanakan bagi

meningkatkan kualiti perkahwinan seperti pendidikan kekeluargaan sepanjang hayat, penyesuaian peranan gender, menyeimbangkan antara kerjaya dengan keluarga agar ibu bapa boleh mengasuh, membimbing dan memantau pertumbuhan dan perkembangan anak-anak, mengambil kesempatan di atas kemudahan teknologi bagi merangsang kualiti perkahwinan yang unggul, mendapatkan perkhidmatan terapi perkahwinan dan keluarga serta pengurusan corak kehidupan alternatif yang lebih baik. Ringkasnya, dinamika sesebuah keluarga perlu difahami dan dihayati bagi membolehkan pasangan menangani sebarang cabaran semasa yang semakin kompleks.

RUJUKAN

- Abdul Ghani Othman, 2003. "Proceedings of the APFAM National Conference on Family in the K-Economy Age, xiii".
- Abdul Razak Abd Manaf dan Najib Ahmad Marzuki, 2003. "Family life education; The affecting trends and the challenges for social workers". Paper presented at Advancing Indigenous Social Work Seminar organized by Universiti Malaysia Sarawak, 20-22 Oktober 2003.
- Amato, P.R, Johnsons, D.R., Booth, A. dan Rogers, S.J., 2003. "Continuity and change in marital quality between 1980 and 2000" dlm. *Journal of Marriage and Family* 65(1), 1-22 Februari 2003.
- Benokraitis, N.V., 1996. *Marriages and families: Changes, Choices and Constrains*. New Jersey: Prentice Hall.
- Bidwell, L.D.M., 2000. *Sociology of the Family: Investigating Family Issues*. MA: Allyn and Bacon.
- Bowman, M.L., Mei 1990. "Coping efforts and marital satisfaction: Measuring marital coping and its correlates" dlm. *Journal of Marriage and Family* 52(2), hlm. 463-475.
- Chiam Heng Keng, 2003. "Family in the K-Economy age: Challenges to parenthood". Proceedings of the APFAM National Conference on Family in the K-Economy Age, hlm. 14-24.
- Clements, R. dan Swensen, C.H., 2000. Summer. "Commitment to one's spouse as a predictor of marital quality among older couples" dlm. *Current Psychology* 19(2), hlm. 110-120.
- Coleman, J.C., 1988. *Intimate Relationships, Marriage and Family*. Edisi ke-2. New York: Macmillan Publishing Company.
- Coltrane, S. dan Collins, R., 2001. *Sociology of marriage and the family: Gender, Love dan Property*. Edisi ke-5. Singapore: Wadsworth Thomson Learning.
- Counselor's manual PREPARE/ENRICH, 2000. Life Innovations, Inc.

- DeFrain, J., 2003. Creating a strong family universal values, family strengths and the quest for a peaceful world. Available at <http://www.ianr.unl.edu/pubs/family/nf497.htm>
- DeGenova, M.K. dan Rice, F.P., 2002. *Intimate Relationships, Marriages and Families*. Edisi ke-5. McGraw-Hill.
- Eshleman, J.R., 2000. *The Family*. Edisi ke-9. Singapore: Allyn and Bacon.
- Family and youth development: The 10 family strengths. Available at: http://www.clemson.edu/fyd/bfs_strengths.htm
- Fostering family strengths: The FARM Model of stress management. Available at: <http://www.gov.mb.ca/agriculture/homeec/cba31s01.htm>
- Galbraith, K.A., 2000. "Family leadership: Constructing and testing a theoretical model of family well being". Utah State University: Unpublished PhD.
- Gelles, R.J., 1995. *Contemporary Families: A sociological view*. London: SAGE Publications.
- Glenn, N.D., Ogos 1998. "The course of marital success and failure in five American 10 year marriage cohorts" dlm. *Journal of Marriage and Family*, 60(3), hlm. 569-577.
- Glenn, N.D., Mei 1993. "What's Happening to American marriage?" dlm. *USA Today Magazine* 121 (2576), hlm. 26-29.
- Glenn, N.D., 1991. "The recent trend in marital success in the United States" dlm. *Journal of Marriage and Family* 53.
- Glenn, N.D., November 1990. "Quantitative research on marital quality in the 1980s: A critical review" dlm. *Journal of Marriage and Family* 52(3), hlm. 818-831.
- Ibrahim Ahmad Bajunid, 2003. "The future of Malaysia: Focus on families: Exploring core principles for strengthening the family". Paperwork presented at Seminar "A Meeting of Minds: Parenting for a Wholesome Family. 5-6 April, 2003. Putra World Trade Center, Kuala Lumpur.
- Ibrahim Ahmad Bajunid, 2003. "The role of the state and public institutions in strengthening the family unit in the k-economy age". Proceedings of the APFAM National Conference on Family in the K-Economy Age, hlm. 36-49.
- Johnson, D.R. dan Booth, A., Mac 1998. "Marital quality: A product of the dyadic environment or individual factors?" dlm. *Social Forces* 76(3), hlm. 883-905.
- Utusan Malaysia*, 18 Jun 2003. "Kepimpinan suami-Kemesraan bawa kebahagiaan"
- Kluwer, E.S., 2000. *Marital Quality*, dlm. R.M. Milardo dan S.Ducks (Eds), *Families as Relationships*, hlm. 59-78. New York: John Wiley dan Sons.
- Knox, D. dan Schacht, C., 2002. *An introduction to Marriage and the Family: Choices in Relationships*. Edisi ke-7. Singapore: Wadsworth Thomson Learning.

- Lasswell, M. dan Lasswell, T., 1987. *Marriage and the Family*. Edisi ke-2. California: Wadsworth Publishing Company.
- Lauer, R.H. dan Lauer, J.C., 2000. *Marriage and Family: The Quest for Intimacy*. Edisi ke-4. Boston: McGraw-Hill.
- Lauer, R.H., Lauer, J.C, Disember 1986. "Factors in long term marriages" dlm. *Journal of families* 7(4), hlm. 382-390.
- Lewis, R.A. dan Spanier, G.B., 1982. "Marital quality, marital stability and social exchange," dlm. F.I. Nye (Ed), *Family Relationship: Reward and Costs*, hlm. 49-65. London: Sage Publications Ltd.
- Luetchens, M.H., 1981. "An analysis of some characteristics of strong families and the effectiveness of marriage/family life educatin". The University of Nebraska Lincoln. Unpublished Ph.D Thesis.
- Mackey, R.A. dan O'brien, B.A., 1995. *Lasting Marriages: Men and Women Growing Together*. Connecticut: Praeger.
- Metro Ahad*, 7 Disember 2003. "Kahwin Spring".
- Mingguan Malaysia*, 4 Januari 2004. "Asas agama jamin perkahwinan selamat".
- Olson, D.H. dan DeFrain, J., 2000. *Marriage and the Family: Diversity and Strengths*. Edisi ke-3. California: Mayfield Publishing Company.
- Petersen, R. dan Green, S., 1999. Families first keys to successful family functioning. Available at <http://www.ext.vt.edu/pubs/family/350-095/350-095.html>.
- Robinson, L.C. dan Blanton, P.W., 1993. "Marital strengths in enduring marriages" dlm. *Family Relations* 42(1), hlm. 38-46.
- Rogers, S.J. dan Amato, P.R., Disember 2000. "Have changes in gender relations affected marital quality?" dlm. *Social Forces* 79(2), hlm. 731-754.
- Rogers, S.J., August 1996. "Mother's work hours and marital quality: Variatin by family structure and family size" dlm. *Journal of Marriage and Family* 58(3), hlm. 606-618.
- Rozumah Baharudin dan Rumaya Juhari (ed.), 2002. *Pengantar Perkahwinan dan Keluarga*. Serdang: Penerbit Universiti Putra Malaysia.
- Shehan, C.L. dan Kammeyer, K.C.W., 1997. *Marriage and Families: Reflections of a Gendered Society*. Singapore: Allyn and Bacon.
- Skolnick, A.S., 1996. *The intimate Environment: Exploring Marriage and the Family*. Edisi ke-6. New York: Harpercollins College Publishers.
- Strong, B., DeVault, C., Sayad, B.W. dan Cohen, T.F., 2001. *The Marriage and Family Experience: Intimate Relationships in a Changing Society*. Edisi ke-8. Sinagpore: Wadsworth Thomson Learning.
- Stover, R.G. dan Hope, C.A., 1993. *Marriage, Family and Intimate Relations*. USA: Harcourt Brace College Publishers.
- The more things change, the more marriages stay the same. Available at http://www.eurekalert.org/pub_releases/2003-06

- Utusan Malaysia*, 13 Mei 2004. "Hampir sejuta rakyat Malaysia lebih 30 tahun belum berkahwin".
- Veroff, J., Douvan, E. dan Hatchett, S.J., 1995. *Marital Instability: A Social & Behavioral Study of the Early Years*. Connecticut: Praeger.
- Berita Harian*, 5 Jun 2003. "Wanita dan Keluarga".
- Wolf, R., 1996. *Marriages and Families in a Diverge Society*. USA: HarperCollins College Publishers.
- Xu, Xiaohe, Oktober-Disember 1993. "Marital quality revisited: A replication and extension of the JWEB Model" dlm. *Sociological Spectrum* 18(4), hlm. 367-393.
- Young, M.E. dan Long, L.L., 1998. *Counseling and Theraphy for Couples*. Singapore:Brooks/Cole Publishing Company.